

Posolstvo Svätého Otca Františka na 50. svetový deň pokoja

1. január 2017

Nenasilie: štýl politiky za mier

1. Na začiatku tohto nového roku patrí moje srdečné blahoželanie všetkým národom a krajinám sveta, hlavám štátov a vlád, ako aj predstaviteľom náboženských spoločností a rôznych zoskupení občianskej spoločnosti. Želám pokoj každému mužovi, každej žene, chlapcovi i dievčaťu a prosím, aby nám Boží obraz a podoba v každom človeku umožnil považovať toho druhého za posvätný dar vyznačujúci sa nesmiernou dôstojnosťou. Rešpektujme túto „najhlbšiu dôstojnosť“¹ predovšetkým v konfliktných situáciách a prijmime za svoj životný štýl aktívne nenásilie.

Toto je posolstvo na 50. svetový deň pokoja. V prvom takomto posolstve sa blahoslavený pápež Pavol VI. obrátil na všetky národy – nielen na katolíkov – s jednoznačnými slovami: „Konečne sa jasne ukázalo, že pokoj je jediným skutočným smerom ľudského pokroku (nie napätia ambiciózných nacionalizmov, nie násilné dobývanie, nie represie, ktoré sú hlavnou oporou klamného občianskeho poriadku)“. Pápež upozorňoval na „nebezpečenstvo uveriť v to, že medzinárodné spory nie sú riešiteľné čisto rozumovou cestou – teda rokovaniami založenými na práve, spravodlivosti a rovnoprávnosti – ale len pomocou odstrašujúcej a smrtiacej sily“. Naopak, vychádzajúc z encykliky svojho predchodcu sv. Jána XXIII. *Pacem in terris*, vyzdvihol „zmysel pre pokoj a lásku k pokoji založenému na pravde, spravodlivosti, slobode a láske“.² Prekvapuje nás aktuálnosť týchto slov, ktoré nie sú dnes menej významné a naliehavé, ako boli pred päťdesiatimi rokmi.

Pri tejto príležitosti by som sa chcel pristaviť pri *nenásilí* ako štýle politiky pre mier a prosím Boha, aby nám všetkým pomohol dosiahnuť nenásilie v našich najhlbších myšlienkach a osobných hodnotách. Nech láska a nenásilie riadia spôsob, akým zaobchádzame s tými druhými vo vzájomných vzťahoch – tak spoločenských, ako aj medzinárodných. Keď obeť násilia dokáže odolať pokušeniu odplaty, môžu sa stať tými naj dôveryhodnejšími

¹ FRANTIŠEK: apoštolská exhortácia *Evangelii gaudium*, 228.

² JÁN XXIII.: *Posolstvo k 1. svetovému dňu pokoja*, 1. január 1968.

protagonistami nenásilného budovania pokoja. Počnúc každodenným životom na lokálnej úrovni, až po medzinárodné vzťahy sa nenásilie môže stať charakteristickým štýlom našich rozhodnutí, vzťahov, konania a politiky vo všetkých jej formách.

Roztrieštený svet

2. Minulé storočie spustošili dve smrtonosné svetové vojny, zakúsilo tiež hrozbu jadrovej vojny a mnohých ďalších ozbrojených konfliktov, zatiaľ čo dnes sme, žiaľ, konfrontovaní s hrozbou „rozkúskovanou“ svetovou vojnou. Nie je ľahké zistiť, či je dnes svet menej alebo viac násilný ako včera, ani to, či nám moderné komunikačné prostriedky a mobilita – ktoré sú pre našu epochu charakteristické – umožňujú viac si uvedomovať násilie alebo privyknuť si naň.

Každopádne, veľmi dobre vieme, že toto násilie, ktoré sa deje „po kúskoch“ – rôznymi spôsobmi a na rôznych úrovniach – vyvoláva obrovské utrpenie: vojny v rozličných krajinách a na rôznych kontinentoch; terorizmus, kriminalita a nepredvídateľné ozbrojené útoky; zneužívanie, ktoré podstupujú migranti a obeť zotročovania; ničenie životného prostredia. A načo to všetko slúži? Umožňuje násilie dosiahnuť ciele trvalej hodnoty? Či nie je všetko, čo sa dosiahne, len rozpútanie odplaty a špirály smrtiacich konfliktov, z ktorých profitujú len niekoľkí „páni vojny“?

Násilie nie je pre náš roztrieštený svet liekom. Odpovedať na násilie násilím vedie, v najlepšom možnom prípade k nútenej migrácii a k neľudskému utrpeniu, pretože veľmi mnoho zdrojov je určených na vojenské účely, a preto nie sú k dispozícii na uspokojovanie potrieb mladých, rodín v núdzi, starých, chorých, veľkej väčšiny nášho sveta. V najhoršom prípade to môže viesť až k fyzickej a duchovnej smrti mnohých, ak nie dokonca všetkých ľudí.

Dobrá zvesť

3. Aj Ježiš žil v násilných časoch. Učil však, že skutočným bojovým poľom, kde sa stretáme s násilím a pokojom, je ľudské srdce: „*Lebo znútra, z ľudského srdca, vychádzajú zlé myšlienky*“ (Mk 7, 21). No Kristovo poslanstvo ohľadom tejto skutočnosti je radikálne pozitívne: neúnavne ohlasoval nepodmienečnú Božiu lásku, ktorá prijíma a odpúšťa,

pričom učil svojich učeníkov milovať nepriateľov (*Mt 5, 44*) a nastaviť aj druhé líce (*Mt 5, 39*). Keď zabránil tým, čo chceli kameňovať cudzoložnicu, aby tak urobili (*Jn 8, 1 – 11*), a keď v predvečer svojej smrti povedal Petrovi, aby odložil meč na jeho miesto (*Mt 26, 52*), naznačil Ježiš cestu nenásilia. Sám ňou prešiel až do konca, až na kríž, a tak nastolil pokoj a zničil nepriateľstvo (porov. *Ef 2, 14 – 16*). Preto ten, kto prijme Ježišovu dobrú zvesť, dokáže rozpoznať násilie, ktoré v sebe nosí, a nechá sa uzdraviť Božím milosrdenstvom. Tým sa sám stane nástrojom zmierenia v duchu výzvy sv. Františka z Assisi: „Pokoj, ktorý hlásate ústami, nech máte ešte hojnejšie vo vašich srdciach“³.

Byť skutočnými Ježišovými učeníkmi znamená prihlásiť sa aj k jeho ponuke nenásilia. Táto – ako potvrdil môj predchodca Benedikt XVI. – „je realistická, pretože si uvedomuje, že vo svete je *príliš veľa* násilia, *príliš veľa* nespravodlivosti, a preto tento stav možno prekonať len vtedy, ak sa proti nemu postaví *viac* lásky, *viac* dobroty. Toto ‚viac‘ pochádza od Boha“.⁴ A dôrazne dodal: „Nenasilie neznačí pre kresťanov iba akýsi taktický postoj, ale ide o spôsob bytia a osobný postoj toho, *kto je tak presvedčený o Božej láske a moci*, že sa nebojí čeliť zlu iba so zbraňami lásky a pravdy. Láska k nepriateľovi predstavuje jadro ‚kresťanskej revolúcie‘“⁵. Evanjelium o *láske k nepriateľom* (porov. *Lk 6, 27*) je oprávnené považované za „*magnu chartu* kresťanského nenásilia“: nenásilie totiž nespočíva „v poddaní sa zlu [...], ale v tom, že sa na zlo odpovedá dobrom (porov. *Rim 12, 17 – 21*), čím sa preruší reťaz nespravodlivosti“.⁶

Mocnejšie ako násilie

4. Nenasilie sa často chápe v zmysle odovzdanosti, nedostatočnej angažovanosti a pasivity, no v skutočnosti to tak nie je. Keď Matka Tereza v roku 1979 prijímala Nobelovu cenu za mier, jasne deklarovala svoje poslanstvo aktívneho nenásilia: „V našej rodine nepotrebujeme bomby a zbrane na ničenie, aby sme priniesli mier – musíme iba byť spolu, milovať jedni druhých...“

³ „Legenda o troch priateľoch“: *Fonti Francescane*, n. 1469.

⁴ FRANTIŠEK: *Anjel Pána*, 18. februára 2007.

⁵ *Tamže*.

⁶ *Tamže*.

A môžeme prekonať všetko zlo, ktoré je vo svete“.⁷ Sila zbraní je klamná. „Pokým si predavači zbraní robia svoju prácu, existujú chudobní šíritelia pokoja, ktorí obetujú svoj život iba preto, aby pomohli jednému človeku, a potom ďalšiemu, ďalšiemu, a ďalšiemu“; pre týchto strojcov pokoja je Matka Tereza „symbolom, ikonou našich čias“. ⁸ V septembri uplynulého roku som ju s veľkou radosťou vyhlásil za svätú. Vyzdvihol som jej ochotu každému pomôcť tým, že „prijímala a bránila ľudský život, ten nenarodený i ten opustený a vyradený... Skláňala sa k vychudnutým ľuďom, na okraji cesty ponechaným smrti, a videla v nich dôstojnosť, ktorou ich Boh obdaril; umožnila ich hlasu, aby ho začuli mocní sveta a uznali svoju vinu za zločiny – za zločiny! – chudoby, ktorú sami vytvorili“. ⁹ Odpoveďou je jej poslanie – a v tomto reprezentuje tisícky, ba milióny ľudí – vychádzať v ústrety trpiacim a obetavo sa im venovať, dotýkať sa každého zraneného tela a obväzovať ho, uzdravovať každý zlomený život.

Rozhodne a dôsledne uskutočňované nenásilie prinieslo pôsobivé výsledky. Nikdy sa nezabudne na úspechy, ktoré dosiahli Mahátma Gándhí a Khan Abdul Ghaffar Khan pri oslobodzovaní Indie a Martin Luther King ml. v boji proti rasovej diskriminácii. Zvlášť ženy sú často predstaviteľkami nenásilia, ako napríklad Leymah Gbowee a tisíce libérijských žien, ktoré organizovali modlitebné stretnutia a nenásilné protesty (*pray-ins*), čím dosiahli rokovania na najvyššej úrovni, ktoré viedli k ukončeniu občianskej vojny v Libérii.

Nemožno zabudnúť ani na epochálne desaťročie, ktoré skončilo pádom komunistických režimov v Európe. Kresťanské spoločenstvo k tomu prispelo svojou vytrvalou modlitbou a odvážnym konaním. Osobitný vplyv mala služba a učenie sv. Jána Pavla II. Keď sa tento môj predchodca zamýšľal nad udalosťami roku 1989 v encyklike *Centesimus annus* (1991), konštatuje, že epochálna zmena v živote ľudí, národov a štátov sa dosahuje „nenásilným bojom, ktorý siaha len po zbraniach pravdy a spravodlivosti“.¹⁰ Takáto cesta politického prechodu k mieru bola umožnená čiastočne „nenásilným presadzovaním sa ľudí, ktorí jednoducho odmietali cívať pred mocou a násilím a všade vedeli nájsť účinné prostriedky, aby vydali svedectvo pravdy“. A uzatvára: „Ľudia nech sa učia bez násilia bojovať za

⁷ MATKA TEREZA: *Príhovor pri preberaní Nobelovej ceny za mier*, 11. decembra 1979.

⁸ FRANTIŠEK: *Meditácia „Cesta pokoja“*, Kaplnka Domu sv. Marty, 19. novembra 2015.

⁹ FRANTIŠEK: *Homília pri svätorečení bl. Matky Terezy z Kalkaty*, 4. septembra 2016.

¹⁰ JÁN XXIII.: encyklika *Centesimus annus*, 23.

spravodlivosť, zriekať sa triedneho boja vo vnútorných sporoch a vojny v medzinárodných konfliktoch“.¹¹

Cirkev sa zasadzuje za uskutočnenie nenásilných stratégií podporovania mieru v mnohých krajinách a nalieha dokonca na tých najnásilnejších aktérov, aby sa zapojili do úsilia o vybudovanie spravodlivého a trvalého mieru.

Toto angažovanie sa v prospech obetí nespravodlivosti a násilia nie je výlučným dedičstvom Katolíckej cirkvi, ale je vlastné mnohým náboženským tradíciám, pre ktoré „sú súciti a nenásilie esenciálne a ukazujú cestu života“.¹² Ešte raz zdôrazňujem: „Nijaké náboženstvo nie je teroristické“¹³. Násilie je zneuctením Božieho mena.¹⁴ Neúnavne si to stále opakujeme: „Božie meno nikdy nemôže ospravedlniť násilie. Iba pokoj je svätý. Iba mier je svätý, nie vojna!“.¹⁵

Domáce ovzdušie ako koreň politiky nenásilia

5. Ak je ľudské srdce zdrojom, z ktorého násilie vyviera, potom je podstatné ísť cestou nenásilia predovšetkým v rodine. Ide tu o súčasť tej radosti lásky, ktorú som v marci minulého roku predstavil v apoštolskej exhortácii *Amoris laetitia*, na záver dvojročného zamýšľania sa Cirkvi nad manželstvom a rodinou. Rodina je nevyhnutnou „skúškou ohňom“, prostredníctvom ktorej sa manželia, rodičia a deti, bratia a sestry učia komunikovať a nesebecky sa starať jedni o druhých, a kde sa nezhody, či dokonca konflikty musia prekonávať nie násilne, ale dialógom, rešpektom, hľadaním dobra pre toho druhého, milosrdenstvom a odpustením.¹⁶ Zvnútra rodiny sa radosť lásky šíri do sveta a vyžaruje do celej spoločnosti.¹⁷ Ostatne, etika bratstva a pokojného spolužitia medzi ľuďmi a národmi sa nemôže zakladať na logike strachu, násilia a uzavretosti, ale na zodpovednosti, rešpekte a úprimnom dialógu. Preto sa na všetkých obraciam s výzvou na odzbrojenie a tiež zákaz

¹¹ *Tamže*.

¹² FRANTIŠEK: *Príhovor na audiencii predstaviteľov rôznych náboženstiev*, 3. novembra 2016.

¹³ FRANTIŠEK: *Príhovor na 3. svetovom stretnutí hnutí*, 5. novembra 2016.

¹⁴ Porov. FRANTIŠEK: *Príhovor na stretnutí s moslimským šejkom z Kaukazu a predstaviteľmi ďalších náboženských spoločností*, Baku, 2. októbra 2016.

¹⁵ FRANTIŠEK: *Príhovor v Assisi*, 20. septembra 2016.

¹⁶ Porov. FRANTIŠEK: posynodálna apoštolská exhortácia *Amoris laetitia*, 90 – 130.

¹⁷ Porov. *tamže*, 133.194.234.

a odstránenie jadrových zbraní: nukleárne zastrašovanie a hrozba istého vzájomného zničenia nemôžu tvoriť základ takejto etiky.¹⁸ Rovnako naliehavo žiadam, aby sa zastavilo domáce násilie a zneužívanie detí a žien.

Svätý rok milosrdenstva, ktorý sa skončil v novembri uplynulého roku, bol pozvaním na to, aby sme nazreli do hĺbky našich sŕdc a nechali tam vstúpiť Božie milosrdenstvo. Tento svätý rok nám pomohol uvedomiť si, s koľkými rozličnými osobami a spoločenskými skupinami sa zaobchádza ľahostajne, stávajú sa obeťami nespravodlivosti a násilia. Sú súčasťou našej „rodiny“, sú to naši bratia a naše sestry. Preto sa politika nenásilia musí začínať za múrmi našich domov, aby sa potom rozšírila do celej ľudskej rodiny. „Príklad svätej Terézie z Lisieux nás pozýva, aby sme praktizovali malú cestu lásky, nepremeškali príležitosť na dobré slovo, úsmev, akékoľvek malé gesto, ktoré zaseje pokoj a priateľstvo. Integrálnu ekológiu tvoria jednoduché každodenné gestá, ktorými lámeme logiku násilia, vykorisťovania, egoizmu.“¹⁹

Moje pozvanie

6. Budovanie pokoja prostredníctvom aktívneho nenásilia je prirodzeným a nevyhnutným doplnkom trvalého úsilia Cirkvi o obmedzenie používania sily pomocou morálnych noriem, jej podieľaním sa na činnosti medzinárodných organizácií a tiež prostredníctvom odborného príspevku mnohých kresťanov k vypracovaniu legislatívy na všetkých úrovniach. Sám Ježiš nám ponúka „manuál“ takejto stratégie budovania pokoja v tzv. reči na vrchu. Osem blahoslavenstiev (porov. *Mt* 5, 3 – 10) naznačuje profil osoby, ktorú môžeme označiť za blahoslavenú, dobrú a autentickú. Blahoslavení tichí – hovorí Ježiš – milosrdní, šíritelia pokoja, čistého srdca, tí, ktorí majú hlad a smäd po spravodlivosti.

To je tiež program a výzva pre politických a náboženských vodcov, pre zodpovedných z medzinárodných inštitúcií i riaditeľov podnikov a médií na celom svete: aby uplatňovali blahoslavenstvá v spôsobe, akým vykonávajú svoje povinnosti. Je to výzva, aby budovali spoločnosť, spoločenstvo alebo firmu, za ktorú sú zodpovední, štýlom šíriteľov pokoja; aby vydávali svedectvo o milosrdenstve tým, že odmietnu vyradovanie osôb, ničenie prostredia

¹⁸ Porov. FRANTIŠEK: *Posolstvo pri príležitosti Konferencie o humanitárnom dosahu jadrových zbraní*, 7. decembra 2014.

¹⁹ FRANTIŠEK: encyklika *Laudato si'*, 230.

a víťazstvo za každú cenu. To si vyžaduje ochotu „konflikt prijať a strpieť; vyriešiť ho a premeniť na ohnivko spájajúce s novým procesom“.²⁰ Konat' takýmto spôsobom znamená zvoliť si solidaritu ako štýl vytvárania dejín a budovania sociálneho priateľstva. Aktívne nenásilie je spôsob, ako ukázať, že jednota je skutočne mocnejšia a plodnejšia ako konflikt. Všetko vo svete je úzko navzájom spojené.²¹ Iste, môže sa stať, že rozdiely vyvolajú nezhody: ak im však čelíme konštruktívne a nenásilne, tak „napätia a protiklady [môžu] ústiť do mnohotvárnej jednoty vytvárajúcej nový život“ a zároveň si zachovať „vzácný potenciál protichodných polarít“.²²

Uisťujem vás, že Katolícka cirkev bude sprevádzať každý pokus o budovanie pokoja tiež prostredníctvom aktívneho a kreatívneho nenásilia. Dňa 1. januára 2017 vznikne nové dikastérium pre službu integrálnemu ľudskému rozvoju, ktoré pomôže Cirkvi čoraz účinnejšie podporovať „nesmierne dobrá spravodlivosti, pokoja a ochrany stvorenia“ a tiež starať sa o migrantov, „núdznych, chorých a vylúčených; tých, čo sú na okraji spoločnosti a obeť ozbrojených konfliktov či prírodných katastrof, väznených, nezamestnaných a obeť všetkých foriem otroctva a mučenia“.²³ Každé konanie v tomto smere, akokoľvek skromné, prispieva k budovaniu sveta bez násilia, ktorý je prvým krokom k spravodlivosti a pokoju.

Na záver

7. Ako je už tradíciou, podpisujem toto posolstvo 8. decembra, na sviatok Nepoškvrneného počatia Panny Márie. Mária je Kráľovnou pokoja. Pri narodení jej Syna anjeli oslavovali Boha a želali pokoj ľuďom dobrej vôle na zemi (porov. *Lk 2, 14*). Prosme Pannu Máriu, aby nás viedla.

„Všetci si želáme pokoj; mnohí ľudia ho každý deň malými gestami tvoria a mnohí trpia a trpezlivo znášajú námahu opakovaných pokusov o jeho dosiahnutie“.²⁴ V roku 2017 sa modlitbou i skutkami usilujeme o to, aby sme sa stali ľuďmi, ktorí vyhнали násilie zo svojho

²⁰ FRANTIŠEK: apoštolská exhortácia *Evangelii gaudium*, 227.

²¹ Porov. FRANTIŠEK: encyklika *Laudato si'*, 16.117.138.

²² FRANTIŠEK: apoštolská exhortácia *Evangelii gaudium*, 228.

²³ FRANTIŠEK: apoštolský list motu proprio, ktorým sa zriaďuje Úrad pre službu integrálnemu ľudskému rozvoju, 17. augusta 2016.

²⁴ FRANTIŠEK: *Anjel Pána*, Betlehem, 25. mája 2014.

srdca, zo svojich slov i svojich gest, a ktorí vytvárajú nenásilné spoločenstvá starajúce sa o svoj spoločný dom. „Nič nie je nemožné, ak sa v modlitbe obrátíme na Boha. Všetci môžu byť tvorcami pokoja“.²⁵

Vo Vatikáne 8. decembra 2016

František

²⁵ FRANTIŠEK: *Výzva*, Assisi, 20. septembra 2016.